

## CAPUT I.

### DE VI MOMENTI HISTORICI IN QUÆSTIONE DE UNIVERSITATIBUS STUDIORUM.

Ecclesia Dei societas est cum hominibus per Deum-Hominem, unde, ut ipse Christus Mediator, et æternitatis et temporis habet rationem.

Etenim quæ per hoc totius Christi donum Ecclesiæ conferuntur (1) alia interna sunt, alia externa. Interna autem ipsa, veritas scilicet et sanctitas, licet initio a Christo tradita, juxta varia tamen temporum ac rerum momenta, ducente Spiritu Sancto, magis magisque definiuntur atque emergunt. Secundum externam vero suam constitutionem etiam a Christo traditam, Ecclesia profecto magis miscetur seculo, seculique attingitur eventibus, quam pro natura sua interna, tota divina, dotibusque veritatis et gratiæ. Unde, si non exiguam subinde formæ exterioris mutationem experta sunt ea ipsa instituta quæ corpus Ecclesiæ externum propius efficiunt, v. gr., episcopatus, quamvis divinatorum ea sint et institutionis et officii, nullamque essentiæ suæ facere possint jacturam, multo magis contingere id debuit illis institutis, quibus Ecclesia non proprie constituitur, sed juvatur quia vel directe ab ipsa informantur, vel cum ea sunt connexa. Eorum quidem institutorum pleraque Ecclesiam potius exornant, quam per-

(1) Cf. Eph. V, 25.

ficiunt; tempus ea induxit, tempus forsân ea auferet, maximis mutationibus temporum mutationes et ipsa afficere possunt.

Inter ejusmodi humana instituta vix aliquod invenitur, quod ad utramque, et sêmpiternam et terrenam, hominum societatem ac naturam nexu tam intimo referatur, quam Universitates studiorum. Vendicando tradendoque vero universo destinantur, excolendas habent, cultura veluti suprema, hominum mentes et ingenia, omnibusque nobilioribus Ecclesiæ, civitatis, vitæ usibus ipsos conformandos. Corpora sunt societatis grandiora, tam constitutionem ipsarum si spectes, quam finem. Vero et bono utrique, naturali nempe et ei quod est supra naturam, patrocinari illæ debent, et, si recte perspexeris, inter instituta quæ neque Ecclesiam neque rempublicam proprie efficiunt, nullum forsân reperies, vel Ecclesiæ similis, vel majoris pro republica ponderis, vel præcipuis hominum commodis fovendis magis idoneum.

Ex ipsis his causis quæ tam præclarum in hominum societate studiorum Universitatibus locum tribuunt, modo quodam eminenti expertæ hæ sunt vim illam momenti historici, quam tantî esse pronuntiavimus in plerisque enucleandis quæstionibus canonicis. Si eadem ætate in variis regionibus existentes Universitates studiorum, immo ejusdem regionis aliæ si cum aliis conferantur, communia quidem nonnulla omnes exhibent lineamenta; exterioris tamen sæpe potius similitudinis quam necessitudinis intimæ accuratus indagator hæc esse perspiciet. Hoc quoad accidentia maxime tum locum habuit, quando potestas secularis, necessarium nondum reputans sub tutela sua incurvare quidquid vitæ est et intellectus, omnibus mentis et ingenii viribus divitiisque liberam se pandendi viam relinquebat.

Institutorum hujusmodi, nobiliori, ut diximus, modo, in bonum singulorum et omnium tradendo et vendicando vero

universo destinatorum, fata magnam partem pendent a moribus, notionibus, persuasione varia cujusvis gentis aut ætatis.

Si cui persuasum est, verum, licet intellectum præcipue informandum habeat, nexu tamen necessario colligari cum bono, sponte is concludet, magistrum veritatis pravum pravitæ sua mentiri communi altiorique notioni veri universi, omneque utut grande institutum, instituendis hominum animis consecratum, mancum esse, si mores inibi negligantur; immo juvenes, si orrentur veritatibus scientiisve peculiariibus, virtutis autem capiant detrimentum, detrimentum capere veri altioris atque universi, veritatis scilicet illius communis, quæ exsuperat omnem rerum veritatumve cognitionem singularium.

Si credis Verbum divinum, quod erat in principio apud Deum, vitam veram esse et vitam esse lucem hominum; si tibi omnia per Verbum facta sunt, Ipsumque, quum sit splendor gloriæ et figura substantiæ Patris, omnia tibi portat verbo virtutis suæ (1); Verbum divinum si tibi ita est « tota simul ars Patris (2) » et omnis verbi, entis nimirum creati et exemplar et auctor, atque veritatis supernaturalis et naturalis comprehensio vivens et communicans, — scientiarum tunc universitas tibi erit aliquid unum, vi intima, licet in plurimis oculos nostros latente, colligatum, vi autem vitæ unitatisque, quæ per varias doctrinæ partes in unum lumen et robur adducit intellectus et voluntates discipulorum suorum.

Dogma certum si quis complectitur Verbum divinum, caro factum, Ecclesiæ soli commisisse tradendos hominibus servandosque integros thesauros doctrinæ et virtutis quæ sunt supra naturam; Ecclesiæ juxta ipsum erit jus, ei soli

(1) Hebr. cap. 1.

(2) S. August. l. VI, *De Trin.* cap. 10.

divinitus proprium, docendi doctrinam Christi, invigilandi-  
que ne ab ullo lædatur aliorum doctore.

Secundum Ecclesiæ doctrinam hominis rectitudo hæc est, ut ipsius facultates naturales a vero et bono naturali tendant in verum et bonum quod est supra naturam et ab ipso perficiantur, quiescantque demum in ipso. Ad hoc vero, juxta eandem doctrinam, ipse homo status naturæ integræ, nedum lapsæ, evehi non poterat, nisi per gratiam. Exinde gratia juxta theologos supponit naturam, sed et natura exigit gratiam, totusque porro naturalis, quem dicunt, ordo cum supernaturali necessario perfectionis vinculo connectitur. Talia qui dogmata amplectitur, aliunde vero considerat gratiæ ministram esse Ecclesiam, nonne jam illico statuet instituta, quæ totum hominem excolendum respiciunt, esse ab Ecclesia vel fundanda vel dirigenda, vel saltem, et quoad disciplinas disciplinamque, et quoad magistros, arctissime ab ipsa invisenda, corrigenda ac veluti informanda?

Ita sentienti totius creationis finis est gloria Dei per salutem hominum, et quidquid in mundo est, huic fini inservire debet. Ipsa quoque respublica nihil poterit statuere quod per se juri huic et fini tam omnium quam singulorum adversetur, quodque periculo erroris in rebus fidei per se quemquam subjiciat. — Si tamen per varios temporum eventus respublica se sejungens ab Ecclesia huic denegat auctoritatem quamcumque pro tuenda fide in scholis exercendam, idem ille statuet rempublicam cogere posse neminem, ut scholas ab ea erectas frequentet; libertatem autem docendi propugnabit, remedium quippe tunc unicum juris singulorum officiique Ecclesiæ.

Sin contra tota gubernatorum magistratuumque reipublicæ compages constituta in mente tua, quoad omnium jurium civilium exercendorum summam, sumenda sit pro

gente cui præficitur, et summam illam omnium jurium repositam censeas in manibus ejus, pertinentem ad ipsam solam, pendentemque in singulis ab arbitrio ejus atque dispensatione, libertatem istam docendi privatorum civium, — cives si sint vocandi, — omnino negabis, immo ne ideam quidem illius suscipies, quum compages illa tibi sit respublica, proceres, populus, jus omne civile et libertas. Catholicus si sis, tibi tunc reliquum non censebis, nisi jus et officium postulandi ut abstinere possis, pro salvanda conscientia, a frequentandis scholis, quæ errore vel vitiis infectæ sint. Notandum tamen est, prædictis me tangere nolle Religionis ipsius institutionem, quam qui catholicorum Ecclesiæ abjudicasset, ipsius esse membrum ipse cessasset.

Ad conclusiones longe alias traditisque maxime oppositas deveniet is, cui ejusmodi de rebus omnibus supra expositis sentiendi ratio est, quæ indicatæ a nobis prorsus contradicat.

Quod si aut hæ aut illæ sententiæ non privatorum sint sed populo fere communes, qualis illarum futurus sit in Universitatibus, summorum illorum sciendi vivendique institutorum, vel conditionem externam vel internum regimen efficientia, primo obtutu perspicitur.

Cuique compertum est, Universitates studiorum, ut instituta certo aliquo modo completa, medio ævo exorta esse. Tempora illa erant fidei imperantis. Ecclesia, ex sententia omnium dux veritatis et salutis, dominabatur in mentibus et legibus; nobilissimo hoc condimento perfusum et emendatum, studium libertatis propriæ et animi firmitatis tenebat tam singulorum mentes, quam varia temporum illorum instituta, ipsamque rempublicam. — Fere omnes notiones supra indicatæ hominum societati Europææ communes tunc erant. Possessi veluti ab Ecclesia, ab Ecclesiæ studio, semetipsos singuli libere possidebant. Hanc indolem studiorum Univer-

sitates, prout secula ista eas ediderunt tradideruntque, eminenti modo præ se ferunt. Ratione originis aliæ, aliæ adoptionis, vere tamen ad unam fere omnes filiæ sunt Ecclesiæ, neque hæc matris, neque filiarum illæ piissimarum ulla prætermiserunt in invicem obsequia. Ut veræ studiorum Universitatis notam auctoritatemque aliquod hujusmodi institutum obtineret, voto privilegiisque principum videbimus infra accedere debuisse erectionem decretam concessamve a Romano Pontifice. Hæc *studii generalis*, hæc corporis illius publici, Ecclesiæ et reipublicæ partis, exemptionis aliisque privilegiis et juribus permultis stipati, vim et auctoritatem sola illis præstabat, collocabatve in tuto. Universitates illius temporis singulæ vere ita fiebant totius orbis Christiani instituta, studia nimirum generalia, ad quæ libere accedebant omnium gentium Christianarum cives, juribus privilegiisque academicis iisdem ac populares utentes, gradibusque et honoribus academicis, si lubebat illos appetere, exornandi ejusmodi, qui ubique locorum vim suam exsererent. — Ex parte autem adversa, primus præcipuusque talium institutorum scopus dum semper erat Religionis profectus per disciplinarum omnigenum cultum, animorumque nobiliorem institutionem; idcirco, et in quotidiano exercendo munere, et in asseveranda veritate catholica, et in assistendo Ecclesiæ in publicis ipsius angustiis, et in vendicandis ejus juribus, per varia secula studiorum Universitates devotissimi animi notam, paucis exceptis, continenter Ecclesiæ exhibuerunt.

Quis communionem istam fidei non solum, sed persuasam tunc temporis omnibus intimam propriamque veritatis unitatem ibi non agnoverit, juxta quam disciplinarum cunctarum apicem occupat Religio, quæ ne lædatur, sed salva permaneat, penes Ecclesiam sunt cura, judicium et auctoritas, ad quam idcirco tuendam, illustrandam, ad cujus

amorem in animis fovendum, magistri conferre debent disciplinarum etiam non sacrarum, utpote quæ, licet finem proprium singulæ habentes, quem liberrime prosequuntur, altiori tamen ratione descendunt a Patre Luminum, et rursus ascendunt ad Ipsum.

Quæ autem ita hominibus persuasa erant, in eorumque mores et vitam etiam publicam tam alte penetrarant, non facti solius poterant remanere negotium, tacitive consensus, sed et multiplicibus variisque sanciri debuerunt juris definitionibus.

Hic tamen altera quoque intercedit quam protulimus illius ævi nota, qua, quam maxime fieri poterat, singulorum vel hominum vel institutorum integra servabatur libertas, seseque ipsum moderandi auctoritas. Licet vinculo tam angusto, pietate tam arcta, studiorum Universitates cum Ecclesia colligarentur, prope omnia tamen quæ erant interni regiminis ab ipsarum pendebat arbitrio. Seipsas regebant, sibimet plerumque ipsæ novas vires docendi comparabant, statuta ferebant circa singulos totumque corpus; immo jurisdictionem propriam exercebant in membra sua per iudices certos suosque. — Sed libertas illa, magna quoad Ecclesiam, major et quasi absoluta erat respectu civitatis. Libere tunc, nisi Religioni, moribus, aut reipublicæ adversarentur, instituta fere omnia oriebantur; quæ vero orta erant, sub tutela quadam levissima raroque effectui mancipata libere vivere sinebantur vita sibi propria. Singulis institutis cura credebatur sese servandi, regendi, extendendi, scopum suum modis sibi consonis attingendi, quæ sua erant vel bona administrandi vel jura tuendi; neque legis tunc putabatur esse cuncta velle et prævidere et ligare, neque reipublicæ moderatorum administratorumve singula statuenda administrandaque sibi arripere. Varia quidem minus compe sæpe procedebant,

aliquorum aliquando jura minus erant in tuto reposita, sed omne genus institutorum libertati singulorum patebat, jura a lege non tam tribuebantur, quam jam possessa ducebantur et sanciebantur, et si qui tumultus oriebantur, incommodum illud aliquod erat ex eo profluens, quod tota respublica ut forum potius considerabatur virorum quam ut aula clientum puerorumve schola.

Studiorum igitur Universitates temporum istorum, grandiora profecto ævi instituta, hujus omnino notam præ se ferebant, tum in Ecclesiam studio obsequentissimo, tum sui juris plenissima fruitione; quam quidem privilegia permulta eaque pretiosissima, tam ab Ecclesia quam a Republica concessa, stipabant exornabantque.

Hic e consensu Ecclesiæ et reipublicæ et ex ævi illius moribus existens Universitatum studiorum status, quantum ex Ecclesia pependit, universim saltem loquendo continuo perduravit, sed aliunde res mutatas vel maxime reperimus. Fatendum quidem est jam ante disruptam in Europa per reformationem, quam dicunt, sæculi XVI fidei unitatem, nobilissimum aliquod ex honoribus academicis decurrentium, cumque ipsa studiorum generalium nota intime connexorum jurium haud parvam fecisse jacturam. Ex historico quippe fonte, nimium videlicet studiorum Universitatum aucto numero nimiaque novarum aliquarum, antiquiorum frequentatiorumque æmularum, in renuntiandis doctoribus indulgentia, jus *nostrificationis* quod dicebant, exortum est, quo cavente jus docendi, doctorum gradui ceterum inhærens, in potioribus aliquibus studiorum Universitatibus exerceri jam non poterat a doctoribus promotis in aliis, nisi novo scientiæ coram ipsis facto periculo. Tale tamen *nostrificandi* jus toto cælo distat ab imminutionibus istis et detruncationibus, quas ab ævo pseudo-Reformationis studiorum Universi-



tates passæ sunt ut orbis Christiani instituta, ita ut hodie quidem omnium fere regnorum, quæ Ecclesiæ principatum non agnoscunt, hæ scholæ, non sint nisi singulares istius gentis, extra cujus limites nullum producant favores aut honores ab ipsis concessi juris effectum. Illud quodcumque damnum per prædictum nostrificationis jus splendori et amplitudini gradus doctoratus illatum, saltem jus ipsum non negabat doctori inhærens docendi ubique locorum. Conditio potius quædam erat, hujus juris exercitio imposita. Hodie contra, nisi ex speciali vel concessione vel pacto, singulæ respublicæ, quæ doctoratus vel licentiæ auctoritate Apostolica collatorum non amplius agnoscunt efficientiam, solis gradibus a studiorum Universitatibus intra ipsarum fines existentibus concessis vim tribuunt, et ne antiquam quidem illam, sed misere imminutam dejectamque de honore pristino.

Aliquo revera tempore post eorum a Religione catholica et a sede Romana defectionem, principes protestantes, ut quo meliore modo possent auctoritate illa universa studii generalis, per Pontificis erectionem vel approbationem Universitatibus studiorum præstita, instituta similia ab ipsis fundata munirent, talem vel erectionem vel approbationem ab Imperatore Romano flagitaverunt. Evanescente tamen religiosa subjectione, mox politica quoque flaccescuit. Jam singuli sibi proceres quantam poterant auctoritatem potentiamque tam Pontificis quam Imperatoris arripiebant. Negato summo illo Ecclesiæ capite, interprete simul veritatis divinæ, divinorumque gratiæ præsidiorum procuratore, principibus in promptu sane erat summum sibi rerum Religionis apicem adjudicare. Neque conatum fefellit eventus. Ipse Reformationis, uti vocitatur, patriarcha Lutherus, principes seculares in suas partes trahere cupiens, talem illis in rebus Religionis potestatem affirmaverat, candidè

professus sibi gratias idcirco amplissimas a principibus deberi (1).

Hæc dogmata confessiones fere omnes diversarum regionum protestantium præ se ferunt, tam terræ continentis, quam Britanniae (2). Venia mihi sit cum cl. Döllinger in hujus sententiæ lepidum aliquod exemplum indicanti Jacobi I, Magnæ Britanniae regis, gaudium illud, quo, regno accepto, perlustratisque primo hisce privilegiis, exultabundus exclamavit: « Creone judices? Creone episcopus? tunc, bone Deus! facio quod libet, legem et evangelium (3). » Neque perperam, nam teste ipso Macaulay, secundum receptam Anglicanorum labentis seculi XVII sententiam, rex Dei vicarius in terris erat, tam ut Ecclesiæ doctor, quam ut omnis potestatis spiritualis fons et caput (4). Pro aliis Europæ protestantismo adhærentibus regionibus, testimonia non minus lucida opere laudato cl. Döllinger affert. Res eo usque processerunt, ut famosa illa, omnia jura conscientiae conculcans sententia: « Cujus est regio, illius et Religio, » inter protestantes fere juris publici fieri potuerit. Nulla jam tradi-

(1) « Wo ein Dank, » inquit, « um die schändliche, verfluchte Welt zu verdienen wäre, und ich, D<sup>r</sup> Martinus, sonst nichts Gutes gelehrt und » gethan hätte, denn dasz ich das weltliche Regiment oder Obrigkeit » so erleuchtet und gezieret habe, so sollten sie doch des einzigen » Stücks halber mir danken und günstig sein, weil sie allesamt, auch » meine ärgsten Feinde, wohl wissen, dasz solcher Verstand von weltlicher Obrigkeit unter dem Papstthum unter der Bank gelegen, » u. s. w. » V. Edit. Walch. XIV, 520 ss., XIX, 2287, cit. ap. Döllinger, *Kirche und Kirchen*, p. 54, notula 1.

(2) Ibid., p. 52 ss.

(3) Sermone suo scotico: « Do I mak the judges? Do I mak the bishops? » Then, God's wauns! I mak what likes me, law and gospel. » (*Hist. Essays*, by John Forster, London 1858, I, 227, ap. Döll., op. cit., p. 155).

(4) Macaulay, *Hist. of England*, I, 54, Tauchn. edit., apud Döllinger: « The vicar of God, the expositor of catholic verity, the channel of » sacramental graces. »

tionis vel potestatis alicujus superioris auctoritate retenti, ab hujusmodi doctrinæ vel extremis consecutionibus non abhorrebant ipsi Reformationis patres et auctores. Sic Lutherus ex eo quoque regum gratias se meritum dicebat, quod jam dubitationes aliquæ priorum, nempe Religionis catholicæ dominantis, temporum illis ademptæ essent, quibus tunc, ne morte multarent homines, vel ex Religionis considerationibus, vel confessario quem dicunt, intercedente, anxii aliquando hæsisserunt: nunc vero Lutheri doctrinam penitus eos reddidisse tranquillos (1).

Promptissimo quidem ac gratissimo animo principes protestantes ad unum fere omnes hanc novam capiti suo imposuerunt coronam, juraque hæc quam absolutissime exercuerunt. Apud cl. Döllinger, opere laudato, si lubet, videas omnia jura tam sacra quam civilia violata ac superbe in ipsorum manus translata. Inter hæc fieri non poterat, ut eos studiorum Universitatum gravitas lateret. Cl. Busz (2) luculenter omnis generis vim dolosque describit, quibus principes illi hæc instituta, tam intime cum Ecclesia colligata, ab ipsa avellere conati sunt. Modo illustrissimos doctores, suis placitis si non faverent, ab ipsis amovebant, modo reluctantes istis institutis novarum rerum fautores eis adscribebant, modo in totum ipsorum corpus, ut finem suum attingerent, vi et armis sæviebant. Contra hujusmodi impetus aliarum Universitatum brevior, aliarum longior fuit pugna, ad ultimum omnium tamen fere vana. Tali quidem modo prima illa potiorque studiorum Universitatum nota, mutua

(1) V. *Colloquia et meditationes Lutheri*, edit. Rebenstock, I, 147; apud Döll., l. c. p. 54 s. notula.

(2) In opere cui titulus: *Die Reform der katholischen Gelehrtenbildung in Teutschland an Gymnasien und Universitäten; ihr Hauptmittel, die Gründung einer freien katholischen Universität deutscher Nation*. Schaffhausen, 1852.

nimirum inter ipsas Ecclesiamque ratio, in regionibus istis confracta est. Immutationem hanc vere maximam mox alia subsequuta est.

Ex innumeris jurium privilegiorumque, quas commemoravimus, violationibus, ex repetitis tot principum conatibus, quibus exitum felicem vis semper fere parabat, sibi jura nova arripiendi, atque ex Universitatum ipsarum vel ab Ecclesia deficientium, vel sub jugo principum qui ab Ecclesia desciverant constitutarum, conditione inermi prorsus ac derelicta; ex hisce, inquam, causis omnibus sensim sine sensu totius instituti, quatenus ad rempublicam refertur, alia quædam et ab antiqua prorsus aliena considerandi ratio prævalere cœpit. Corpora libera medium ævum illas noverat, totumque jus, tam ecclesiasticum, quam publicum civile tales eas sanxerat: semet ipsas regebant, res suas administrabant, jurisdictione immo latissima gaudebant in subditos suos, immunitatibus luculentis a qualibet extranea auctoritate. Violata iterum ac sæpius a principibus protestantibus hæc jura, mox in ipsorum, qui tam libere de eis decernebant, manus transiisse visa sunt. Ipsæ studiorum Universitates tam aspere sæpe tractatæ, orbatæ non raro viris, quorum animus auctoritasque firmamento illis fuissent, quinimmo, quod maxime dolendum est, oblitæ aliquando proprii honoris ac dignitatis, juri tuendo pares maximam partem non erant. Ita quæ fotæ ab Ecclesia suo Marte steterunt ac viguerunt per varia secula, matre deserta alieno didicerunt haurire spiritum.

Protestantarum, vel ab initio vel per defectionem, studiorum Universitatum minus quidem ad rem nostram faciunt fata; Romanis enim Pontificibus, quorum tum ab illis tum penes illas a principibus jam nulla agnoscebatur auctoritas, nihil supererat aliud, nisi ut propriis fatis eas relinquerent.

Verumtamen horum eventuum considerandorum respectu illarum studiorum Universitatum, quarum cum Ecclesia nexus substitit, gravis exitebat ratio. Quum errores jam ubique fere serperent, et principes tanti, vel numerum si spectes, vel potentiam, nomen illis darent, illosque vi, dolo, legibus tuerentur, quumque in Germania saltem studiorum Universitates in hæreseos partes trahendi media omnia adhiberentur, et apud plures quidem pleno successu, idcirco Ecclesia, ab officio suo non discedens, quantum ex ipsa pendebat, fidei integræ servandæ providit in institutis quæ tanti erant momenti, tam auctoritate qua pollebant, quam summo summorum civium reipublicæque ordinum cultu. Unde variæ leges, præcipue a S. Concilio Tridentino, latæ sunt, quas Romani Pontifices executioni utut poterant mandarunt, pro asservanda fide in Universitatibus studiorum, et pro harum, si opus esset, reformatione ac visitatione.

Jam ex hoc quidem fonte aliqua accuratior, accuratiusque certis legibus præfinita vigilantia necessaria videri poterat, et exinde aliquam imminutionem pati fere absoluta ista sui ipsius moderatio, quam indicavimus studiorum Universitatibus propriam fuisse. Ex parte tamen Ecclesiæ imminutiones hujusmodi non tam interni regiminis erant, quam cautelæ, et universæ summæque istius auctoritatis, quæ ad illam pro fide et moribus tuendis pertinet, quod quidem ex instituta nostra concernentibus historicis momentis omnino conficitur.

Sed respublica ipsique qui illi præerant principes longe aliter se gesserunt. Bella horrenda interna et nationum, variarum vel religiosarum vel politicarum factionum collucationes mutuaque contritio, animorum, fortitudinisque et virtutis tum publicæ tum privatæ confectio viam astutis quibusdam negotiorum publicorum regendorum administris

straverunt, qua dominis suis potentiae jam limites non agnoscentis ullos jura arriperent. Cæsarismus, quem vocant, in multis regionibus, etiam catholicis, invaluit; contemptores vero juris alieni rebus ipsis divinis quam plurimum manus apposuerunt. Aliunde ipsi ordines reipublicae vel instituta hanc omnimodam subjectionem ac diminutionem, ex internae virtutis veluti jactura, qua amplectendo tuendoque suo juri minus aptabantur, juvabant.

Variæ hæ causæ diversarum gentium studiorum Universitates, licet ab Ecclesia non omnino avulsas, haud parum tamen ab ea subdlexerunt, nexum cum Ecclesia relaxantes, reipublicaeque aut illius magistratui sæpe tribuentes quas Ecclesia in ipsas exercuerat partes, quasve usque ad id tempus ipsæ libero suo Marte expleverant. Quo hæc non ad arbitrium affirmata videantur, memoriam istorum vel animorum vel legum consiliorum attulisse certo sufficet, quæ sub Gallicanismi, Josephismi, aliisque similibus nominibus simul cum cæsarismi istius placitis obtinuerunt (1). Leges illas per singula capita referendi hic non est locus. Universitatum vero quas respiciunt, licet non omnino semper ab Ecclesia avulsarum, gravissime tamen immutatam fuisse et religiosam et publicam naturam nimium patet. Ecclesiae jam

(1) Placitis profecto his nil minus indulserunt multa temporis nostri nationum publica comitia. Ecclesiae cultu sublato e mentibus, extincto amore magni illius instituti, quo divina præsidia libertati et virtuti humanæ præbentur ad extollendum se de terris ad cælum, jam hinc dignitatis nostræ notio gravissimum sui momentum amittit, illinc vero nullum majus altiusve institutum se præbet oculis, quam quod universam rempublicam singulasque ipsius partes regit atque moderatur. In hoc tunc omnia jura conferre, ipsius pro nationis usurpando notionem, mutuo quibus ferendarum legum cura committitur jam certant, neque minor fit legum omnia privata ac publica decernentium quam alibi ipsorum tyrannorum tyrannis.— Egregie inter alios hoc exposuit ill. Ketteler, Ep. Mogunt., in opusculo cui titulus: *Freiheit, Autorität, und Kirche*. Moguntiae, 1862.

non sunt amplius filiae, nisi forte filias quidem, sed matrimonio enuptas vel servitio alii obnoxias eas vocitare cui libuerit, cujus erga matrem obsequia naturam jam aliquam generalissimam tantum, effectui rarius mancipandam, induerint. Quantum potuit, Ecclesia deserentes non deseruit, ad fidem moresque tuendos multum indulgens, ad multa se accommodans, dummodo non posceretur ab ea ipsius sui juris denegatio. Sic et circa ipsas studiorum Universitates, quæ Ecclesiæ nuncium non miserunt, juris positivi definitiones variæ secundum varia fuerunt tempora et loca. Jus quidem vitam externam per regulam interne obligantem moderatur; vita vero ipsa, tam hominum quam institutorum, est aliquod per tempora varia, variaque ipsorum momenta perdurans, his tamen se commiscens, ipsorumque variis vicibus plus minus affectum.

Dissertationis nostræ non est multiplices, quos studiorum Universitatum historia exhibet, ipsarum casus indicare, neque, quoad singulas, singula quæ vel statuit, vel concessit, vel de quibus pacta est Ecclesia, ipsiusve summi moderatores, Romani Pontifices. Absolutis iis, quæ facere possunt ad exhibendam tuendamque claram horum institutorum notitiam, adoriemur aliquantulum exponenda quæ circa illa, tempore intimæ reipublicæ Universitatumque studiorum cum Ecclesia unionis, jura Sedi Apostolicæ agnoscebantur. Vel circa hæc, vel circa ipsarum Universitatum jura locus sæpe tunc præbebitur accuratius investigandi quænam ad substantiam illarum notionis referantur, ita quidem ut, his non salvis, juris ecclesiastici totum pereat hoc institutum; quænam vero ad integritatem tantum hujusmodi notionis pertineant, quæ scilicet si deficient, cæteris in tuto positis, Ecclesia tamen illis Universitatis studiorum notam sensu ipso suo non abjudicet.

Ceterum, quod prædicta jam indicant, et ex mox dicendis amplius colligetur, ita inter se discrepant quæ diversis temporibus vel locis obtinuerunt de studiorum Universitatibus hominum ideæ, ut ea quoque instituta, quæ juris canonici circa ipsas desunt notioni, interdum tamen secundum ipsum jus ecclesiasticum, saltem ex parte, præbere possint ea quibus præbendis canonicæ erectæ vel sustentatæ studiorum Universitates destinantur. Illico tamen asserimus, quod toto opusculo suscepimus comprobandum, ideam integram studiorum Universitatis, secundum plenam ipsius vim et dignitatem, illis solis hujus nominis institutis propriam esse, quæ juris ecclesiastici de Universitatibus studiorum notioni consona sunt.

## CAPUT II.

### DE VOCIS *UNIVERSITAS* ALIARUMQUE IN RE NOSTRA ADHIBITARUM VI PROPRIA.

Inter varia, quibus instituta, circa quæ occupamur, designari potuissent nomina, fatendum est nullum forsitan aptius eorum indoli ac fini accommodari, quam illud quo ubique fere gentium dicuntur *Universitates*. Immo secundum ipsorum quam nostram profitemur, tuendamque infra suscipiemus, ideam, potiori insuper jure instituta ejusmodi hoc nomine vocantur, quum nobis disciplinarum omnium ibi tradenda doctrina, unitate colligata superiore, in unum quoque communem superioremque finem veluti ultimum conspirare debeat.

Utut autem recta est verbi ad rem ratio, longe tamen a vero erraret, qui in nostro negotio Universitatis nomen